

UOT: 39:392.2:321.12

GƏNCƏNİN XALQ TƏBABƏTİNDƏN

©2025

HƏQİQƏT ZAHİDOVA*

*AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutu
ORCID: 0009-0009-21997640; e-mail: heqiqettzahidova@gmail.com
<https://doi.org/10.59849/3105-3653.2025.1.101>

Xülasə: Məqalədə Gəncə şəhər əhalisi arasında geniş yayılmış xalq təbabəti ilə bağlı məsələlərdən bəhs edilir. Çöl-etnoqrafik səfər zamanı müşahidə, müsahibə, sorğu və s. metodlardan istifadə edərək toplanan materiallar təsdiq edir ki, qədim şəhər ənənələrini özündə əks etdirən Gəncədə məişət və mədəniyyətimizin mühüm tərkib hissəsi olan xalq təbabəti vasitəsi ilə müalicə üsulları qismən də olsa qorunub saxlanılmaqdadır. Məlumatçılardan əldə edilən bilgilər bu sahənin hələ lap qədimdən burada təşəkkül tapdığını söyləməyə əsas verir. “Əttarlar”, “Çöpçülər” məhəllə adlarının yaşadılmasını, eyni zamanda, təbabət bilicilərinin indi də xalqa xidmət etdiyini nəzərə alsaq, Gəncəni Qərbi bölgəsinin xalq təbabəti mərkəzi kimi xarakterizə etmək olar.

Açar sözlər: Xirək (Hacıkənd) qalası, xalq təbabəti, “Şəfa çiçəyi”, güləb, əl-mavz

FROM THE FOLK MEDICINE OF THE GANJA

©2025

HAGIGAT ZAHİDOVA*

*A.A.Bakikhanov Institute of History and Ethnology, ANAS
ORCID: 0009-0009-21997640; e-mail: heqiqettzahidova@gmail.com

Abstract: The article deals with issues related to folk medicine, which is widespread among the population of Ganja city. During a field-ethnographic trip, observation, Interview, Survey, etc. The materials collected using the methods confirm that in Ganja, reflecting the ancient city traditions, the methods of treatment by means of folk medicine, which is an important part of our life and culture, are preserved at least in part. The information obtained from the informants gives reason to say that this area has been formed here since ancient times. Taking into account that the names “attarlar”, Scavengers and at the same time the connoisseurs of medicine still serve the people, ganja can be characterized as a center of folk medicine of the Western Region.

Keywords: khirak (Hajikend) Castle, folk medicine, “Healing flower”, gulab, Al-Mazz

ИЗ НАРОДНОЙ МЕДИЦИНЫ ГЯНДЖИ

©2025

ХЯГИГЯТ ЗАХИДОВА*

*Институт Истории и Этнологии НАНА имени А.А.Бакиханова
ORCID: 0009-0009-21997640; e-mail: heqiqettzahidova@gmail.com

Резюме: В статье рассматриваются вопросы, связанные с народной медициной, которая широко распространена среди населения города Гянджа. Во время полевой – этнографической поездки проводятся наблюдения, интервью, опросы и т.д. Материалы, собранные с помощью методов, свидетельствуют о том, что в Гяндже, отражая традиции древнего города, частично сохраняются методы лечения средствами народной медицины, являющиеся важной составляющей нашего быта и культуры. Знания, полученные от информаторов, дают основание говорить о том, что эта область народной медицины сформировалась здесь еще с глубокой древности. Учитывая, что названия кварталов «аттары», «чопчю» сохраняются по сей день, а также то, что знатоки медицины и сейчас служат народу, Гянджу можно охарактеризовать как центр народной медицины Западного региона.

Ключевые слова: Крепость Хирак (хаджикенд), народная медицина, «цветок исцеления», гулаб, аль-мавз

Giriş

Azərbaycanın qədim mədəniyyətə, zəngin adət-ənənələrə, şifahi və yazılı ədəbiyyata mənsub şəhərlərindən biri Gəncədir. Gəncənin yerləşdiyi təbii-coğrafi şərait, ərazinin bolsulu çayları, münbit torpağı, müalicəvi əhəmiyyətə malik zəngin bitki örtüyü və təbii mağaraları burada hələ qədim dövrdən insanların yaşamasına səbəb olmuşdur.

Arxeoloji qazıntılar zamanı ərazidə müxtəlif dövrlərə aid aşkarlanan çoxlu sayda maddi mədəniyyət nümunələri buranın sosial-iqtisadi və mədəniyyət mərkəzi olduğunu ehtiva edir. Hətta şəhərin Gəncə (xəzinə) adlanmasını bəzən onun zənginliyi ilə əlaqələndirənlər də olur.

Təəssüf ki, tarixi məxəzlər Gəncədə təbabətin qədim və orta əsrlərdəki vəziyyəti haqqında o müfəssəl məlumat vermir. Bununla belə, günümüzə qədər gəlib çıxmış müəyyən şifahi məlumatlar, həmçinin, ömründə birçə dəfə də olsa Gəncədən kənara çıxmaması iddia edilən dahi Nizaminin yaradıcılığında təbabətin təsviri buranın əhalisinin zəngin empirik biliklərə malik olmasının bariz ifadəsidir. Din və elmi müqayisə edən böyük şair təbabətə “elmlərin elmi” kimi yüksək qiymət verir:

“Elmlər elmidir”, demiş peyğəmbər
Din elmi, təbabət elmi, müxtəsər.¹

¹ Gəncəvi Nizami. **Leyli və Məcnun**. Bakı, “Lider nəşriyyatı”, 2004, s.288.

İnsanın ilk loğmanı, şübhəsiz ki, türkəçarəçilər (otaçılar) olmuşdur. Sonralar ot və bitkiləri yığıb toplamaqla, onların müalicə xüsusiyyətlərini öyrənməklə məşğul olan, satışını təşkil edən xüsusi peşəkar təbabət biliciləri – əttarlar meydana gəlmişdir. Müasir əczaçıların və əczaxanaların funksiyasını yerinə yetirən bu xalq biliciləri müxtəlif xəstəliklərin müalicəsində istifadə olunan məlhəmlərin, bitki, heyvan və mineral mənşəli həblərin, şirələrin, cövhərlərin, məcunların hazırlanmasında zəngin təcrübə toplamış, bir sözlə, mövcud xəttə peşəkar adını, titulu qazanmışlar.

Xəstəliklərin daha çox “türkəçarə” kimi tanınan xalq təbabəti üsulu ilə müalicəsi ən qədim dövrlərdən günümüzədək aktuallığını saxlamışdır. Son zamanlar qəbul edilən kimyəvi dərman preparatlarının yeni xəstəliklərə yol açması təbii vasitələrlə həyata keçirilən qədim müalicə üsullarının aktuallaşmasına və bununla da xalqın məişətinin, gündəlik həyatının ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilməsinə səbəb olmuşdur. Xalq təbabətinə aid kitabların nəşri, həmçinin, sosial şəbəkələrdə, mətbuat səhifələrində təbii vasitə və üsullarla müalicələr haqqında verilən məlumatlar bu məsələyə marağın artmasını göstərən amillərdəndir. Ölkəmizin hər yerində olduğu kimi, Gəncədə təbabət ilə bağlı toponimlərin mövcudluğu, loğman, əttar, təbib, sınıqçı, çöpçü, mamaça və s. kimi peşələrin yaranması xalq təbabətinin praktiki əhəmiyyətinin yüksək olduğunu xarakterizə edir.

Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi, Gəncədə də türkəçarəçilər xəstənin orqanlarını nəzərə almaqla, banka qoymaq (küpələmək), hacamat (qan almaq), tüstüyə vermək, müxtəlif bitki, mineral və heyvan mənşəli dərmanlardan yararlanır, psixoloji xəstəliklərdə musiqi, su və ya quş səsi dinlətmək kimi metodlardan istifadə edirdilər. Tədqiqatlar göstərir ki, xalq təbabəti biliciləri müalicəni “əl məndən, səbəb Allahdan” deyib həyata keçirirdilər. Türkəçarəçilər anatomiyanı, bakteriologiyayı, mikrobiologiyayı, tibbin oftalmoloji, patoloji, farmakoloji, fiziologiya, psixologiya, cərrahlıq kimi sahələrini bilirdilər.

Gəncənin müxtəlif sənət sahələrinin adı ilə adlanan məhəllələrinin olması məlumdur. Əttarlar məhəlləsində ədviyyat satanlar fəaliyyət göstərirdi ki, onların işinin bir hissəsini əttarlıq, yəni çeşidli otlardan, bitkilərdən, ağaclardan, çiçəklərdən dərman nüsxələri hazırlamaq təşkil edirdi. Əttarlar bir növ müasir farmakoloq – əczaçıların funksiyasını daşıyırdılar. Gəncənin bu sahə ilə maraqlanan sakinləri atababalarından eşitdiklərinə istinad edərək söyləyirlər ki, sözügedən məhəllədə çalışan əttarlar həm də incə rayihəli, zərif qoxulu, gözəl ətirli maddələr-mayelər, ətriyyatlar, sular, yağlar, məlzəmələr hazırlayırdılar.² Bu ətriyyatlardan, müasir anlamda desək, kosmetik məqsədlə parfümeriya kimi də istifadə olunurdu. Deməli, Gəncə əttarları həm də peşəkar kosmetoloqlar kimi xarakterizə edilməlidir.

Gəncəyə çöl – etnoqrafik səfər zamanı xalq təbabətinin geniş yayıldığı Əttarlar məhəlləsində olduq. Məlumatçımız, məhəllə sakini Ruziyə Quliyeva öz nənə-babasından eşitdiklərini bizimlə belə bölüşdü: “Vaxtilə əttarlar burada müalicəvi bitkilərdən istifadə etməklə, müxtəlif xəstəliklərdə tətbiq edilən dərmanlar hazırla-

² Cəlal Tağıyev. **Əttarlıq – dərdlərə dərman** <https://medeniyyet.az/page/news/17314/Ettarliq-derdlere-derman.html?lang=az> 22. 11.2024

mişlər. Gəncədə ətriyyat və ədviyyat satan tacirlərə də əttarlar deyirdilər. Bu tacirlərin evləri də Əttarlar məhəlləsində yerləşirdi”.

Söhbət əsnasında Əttarlar məhəlləsinə xalq arasında “Çayqıraqlılar” deyilməsi də məlum oldu. Şəhər sakini Namlet Allahverdiyev buna səbəb kimi çiçəklərdən müalicəvi güləb, cövhər, araq və digər dərmanlar hazırlayarkən istifadə edilən soyuq suyun Gəncəçaydan götürmələri ilə əlaqədar olduğunu söyləyir.

Çox yerdə olduğu kimi, Gəncə əttarları da ətir, dərman və sağlamlıq üçün əhəmiyyətli olan vasitələrdən başqa, müalicəvi kosmetik yağlar da istehsal edirdilər. Məhəllə sakini, Tarix Əsgərov yaşlı adamlardan eşitdiklərinə istinadən əttarların tapılmayan bir çox məhsulları İrandan, Türkiyədən, Suriyadan və s. ölkələrdən gətirdiklərini söylədi. Bu fikrin təsdiqi olaraq deyək ki, hələ VII əsr Alban tarixçisi Musa Kalankatuklu özünün “Alban tarixi” kitabında tibb elmində kamilliyə çatan insanların bu ölkədə xüsusi hörmət sahibləri olduqlarını yazırdı. Məlum olur ki, elə o zaman da əczaxanalar varmış. Orada həm yerli dərman bitkiləri, həm də dünyanın müxtəlif ölkələrindən gətirilmiş dərman bitkiləri satılırdı.³

Əttarlar məhəlləsinin yaşlı sakinləri vaxtilə məşhur olan Məşədi Hilal, Məşədi Məmmədəli, Məşədi Hüseynalı, Kəblə Zəhra, Məşədi Sürəyya, Seyid Suğra, Məşədi Züleyxa, Kəlbə Seyidbəyim kimi əttarların və tanınmış loğmanların adlarını çəkildilər. Tədqiqat obyektini kimi müraciət etdiyimiz bu məhəllə küçələrin müxtəlif hissələrini əhatə etsə də, burada sözügedən qədim peşə sahəsinin hazırda belə, qorunub saxlanıldığının şahidi oluruq. Məhəllənin “Şeytan bazar”ı deyilən yerinin yaxınlığında müalicəvi otlarla yanaşı, zəfəran, sarıkök, istiot, zirə, darçın, hil, mixək, xaşxaş və s. satılan ticarət cərgələrinin qalıqları hələ də qalmaqdadır.

Etnoqrafik səfər zamanı “Çöpçülər” (*indiki Səməd Vurğun küçəsi*) adlı qədim məhəllədən topladığımız materiallar da bu qədim sahəyə yenidən nəzər yetirmək baxımından çox əhəmiyyətli oldu. Gəncədə bu adda məhəllənin mövcudluğu şübhəsiz ki, burada çoxlu sayda “çöpçü”nün fəaliyyət göstərməsi ilə əlaqədardır. Ölkəmizin digər yerlərində olduğu kimi, Gəncədə də çöpçülərə münasibət birmənalı olmamışdır. Buna baxmayaraq, onlara müraciət edənlərin sayı hələ də az deyil. Məlumatçılarımızın söylədiklərindən məlum oldu ki, məhəllədə bu peşənin əsasını qoyan Qiymət adlı qadın olub, o, dünyasını dəyişəndən sonra onun nəslinin nümayəndələri bu fəaliyyət sahəsini davam etdirirlər. “Peşəkar çöpçü”lər kimi tanınan Pakizə, Nailə, Kifayət və Sevdanın yanına nəinki Gəncədən, hətta başqa bölgələrdən çoxsaylı insanlar gəlirdilər.

Məhəllədə olarkən “çöp çıxarma” əməliyyatının hansı formada həyata keçirilməsi ilə də maraqlandıq. Məlumatçıların böyük əksəriyyətinin hələ də çöpçülərə müraciət etdiklərini gördük. Onların dediyinə görə uşaq qızdıranda, qusanda, yemək yeməyəndə, burnun eşəndə, gözünü ovanda bilir ki, onun çöpu var. Buna görə də uşağı çöpçülərin yanına aparırıq. Çöpçülər ya uşağın burnuna üfürməklə çöpu ağızdan bayıra, ya da ağızdan üfürməklə içəri-mədəyə ötürməklə onları bu bəladan xilas edirlər. Onu da deyək ki, bu sahə ilə məşğul olanların fəaliyyətində və bu sahəyə gəlmələrində bir eynilik görürük. Belə ki, bu işin biliciləri Azərbaycanın hər yerində,

³ Moisey Kalankatuklu. **Albaniya tarixi**. Bakı, “Elm”, 1993, s.201.

eləcə də Gəncədə çöpçülükə yalnız qadınların məşğul olmalarını, yaxud da onların böyük əksəriyyətinin yuxuda vergi verilməklə sözügedən peşəyə gəlmələrini vurğulayırlar. Müasir təbabətdə isə çöpçülüyn elmi izahı olmadığı iddia edilir. Buna baxmayaraq, ölkəmizin əksər yerlərində olduğu kimi Gəncədə də bu sahəni hazırda davam etdirənlər vardır.

Çöpçülər məhəlləsində xalq təbabətinin digər bilicilərinə də rast gəldik. Burada ağsaqqal Yunus Əliyevin qonağı olduq. Qonaqpərvərliyi ilə diqqətimizi cəlb edən Yunus dayı bizə təbii otlardan (pıtraq, atıl-batıl, dazı otu, daşqapan, solmaz çiçəyi və s.) hazırladığı dərmanlar haqqında geniş məlumat verdi və özünün hazırladığı müalicə vasitələrindən bizə nümunələr də təqdim etdi.

Məlumatçı Elmira Əsədova vaxtilə Gəncədə loğman-təbib, səriştəli çöpçü və sınıqçı kimi ad-san qazanan Gilas və Tamam adlı qadınların tətbiq etdiyi müalicə üsullarından danışdı. O, adı çəkilən təbabət bilicilərinin bitkilərdən istifadə etməklə xəstələrə yardımından, tikəsi qalan, göbək düşməsindən əziyyət çəkən, çöpü olan xəstələri yüksək səviyyədə müalicə etmələrindən bəhs etdi. Onun məlumatlarından bəlli oldu ki, müxtəlif bitkilərlə müalicə aparan Tamam arvadın əsas peşəsi türkə-çarəçilik imiş. O, müxtəlif üsullarla döş və qarın boşluğunda toplanmış artıq mayeni kənarlaşdırmaqda, həmçinin ürək problemlərini, öd, böyrək, sidik yolları, uşaqlıq yollarını müalicə etməkdə yüksək təcrübəyə malik olmuşdur. Döş və qarın boşluğunda toplanmış artıq mayenin kənar edilməsi, eyni zamanda ürəyin zəifləməsi, maddələr mübadiləsinin pozulması zamanı cəfərinin dəmləməsi və cövhərindən qəbul etməyi eyni zamanda dazotu, solmazçiçəyi kimi bitki dəmləmələrini qəbul etməyi faydalı sayırdı. Çörək otundan isə sidikqovucu, ödqovucu, həmçinin uşaqlı qadınların südünü artıran vasitə kimi istifadə etməyi məsləhət görürdü.

Sorğu zamanı Gilas xanımın əsl əttar olması ortaya çıxdı. Onun xəstələri öz əlləri ilə çəkdiyi güləb, kasnı, bağayarpağı, nanə və s. bitki cövhərləri ilə müalicə etməsi məlum oldu. Güləb əsasən bitki yarpaqlarından və gül ləçəklərindən çəkilir. Gəncədə isə güləb qızılgülün ləçəklərindən hasilə gətirilir. Məlumatçımız Laləzər xanımın söylədiyindən belə məlum oldu ki, güləbin hazırlanma texnologiyası mürəkkəbdir, onun istehsalı üçün xüsusi səriştə tələb olunur. Emalı zamanı misdən hazırlanmış iki hissəli qazanın olması mütəlqdir. Qızılgülü dərib mis qazanın içərisinə yığır və gülün üst səthindən azacıq yuxarı qalxmaq şərtilə su tökülür və ocağın üstünə qoyulur. Sonra qazanın ağzına gildən və ya misdən hazırlanmış *əngənək* (*təknə*, *tabaq*) adlanan qab çevrilib kip bərkidilir. Bundan sonra təxminən 1-1,5 metr uzunluğunda qamışın bir ucunu əngənəkin böyründəki deşiyə, o biri ucunu isə soyuq suyun içərisinə qoyul-

“Yaşıl aptek” (1980-1990-cı illər)

muş güyümün (*boğazı uzun, iri qulplu mis səhəng*) ağzına taxılır və ağacdən hazırlanan “top” adlanan əşyanın dəşiyinə bənd edilir. Bu əməliyyat qurtarandan sonra qazanı vam odun üzərinə qoyur və qızılgülü qaynadırlar. Beləliklə, qaynamaqda olan suyun buxarı əngəyinin və topun dəşiyinə bənd edilmiş qamışın (qarğının) daxilindən keçərək güyümün içərisinə dolur və burada güyümün soyuq divarlarına toxunaraq güləbə çevrilir. Təcrübələr göstərir ki, xüsusilə ürək xəstəliklərində güləbdən az miqdarda suya damızdıraraq içmək orqanizmə müsbət təsir göstərir. Məlumat üçün bildirək ki, Gəncədə kəsmi, bağayarpağı, nanə və s. bitkilərdən əldə olunmuş cövhərlərin hazırlanması da bu üsulla həyata keçirilir. Belə cövhərlər *araq* adlanır.

Araşdırmalarımız Gəncədə xalq təbabəti ənənələrinin davamlı olmasını, xüsusilə bitkilərdən müalicə vasitəsi kimi istifadə edildiyini göstərdi. Məlumatçı Namlet müəllimin Gəncədə 1980-ci illərdə “Şəfa çiçəyi” əczaxanası və ya “Yaşıl aptek” adı ilə tanınan məkanın fəaliyyət göstərməsi haqqında verdiyi məlumat söylədiklərimizi bir daha təsdiq etdi. Onun dediyinə görə, bu aptekdə yalnız təbii otlardan hazırlanmış dərmanlar və müalicə vasitələri satılırdı. Adı çəkilən aptek “Qırıxlı” məscidinin binasında yerləşirdi.

Bu şəfa ocağı haqqında 1980-ci ildə Sovet İKP-nın orqanı olan “İzvestiya” qəzetinin həftəlik nömrəsində və “Nedelya” qəzetinin 17-ci nömrəsində “Daş çiçək” adlı maraqlı bir məlumat da əksini tapmışdır: *“Şəfa çiçəyinin içərisi çox əlverişlidir. Burada çay içmək olar, qəfəslərdə ötən bülüllərin cəh-cəhini dinləmək də, rəngarəng akvariuma baxmaq da maraqlıdır, sadəcə əyləşib istirahət etmək də...”*⁴. Yerli sakinlərin dediyinə görə, qəzetin bu buraxılışından sonra şəfa ocağı kimi məşhurlaşan “Yaşıl aptek”ə təkcə Gəncə və Azərbaycanın digər yerlərindən deyil, keçmiş sovet respublikalarından, xüsusən də Ukrayna və Belorusiyadan müraciət edənlərin sayı artmağa başladı. Lakin Sovet dövləti dağılıqdan sonra “Qırıxlı” məscidinin əvvəlki fəaliyyəti bərpa olundu. “Şəfa çiçəyi” isə öz işini dayandıraraq başqa yerə köçürüldü. Şəhərin bəzi sakinləri bu günədək məscidə *“yaşıl aptek”* deyirlər. Çox təəssüf ki, o, əvvəlki şöhrətini qoruyub saxlaya bilmədi. Lakin bununla belə, hal-hazırda da gəncəlilərin öz sağlamlıqlarına qovuşmaları üçün hazırda da müalicəvi bitkilərdən istifadə etdiklərinin şahidi olduq. Belə ki, az da olsa yaşıl otlardan hazırlanmış bəzi həblər şəhərdə “yaşıl əczaxana” adlanan yerdə satılmaqdadır.

Məlumatçılarımız şəhərin “Səbət bazarı” deyilən ərazisində müalicəvi təbii çiçək və otların satıldığını söylədilər. Həmin bazarda çoxlu sayda bölgəyə məxsus müalicəvi otlar satılır. Burada özünün hazırladığı məcunların satışı ilə məşğul olan Quba Əliyeva və digər satıcılar arasında sorğu apardıq. Quba xanım öz müalicə üsullarının bəziləri ilə bizi tanış etdi. Məsələn, “Oynaq ağrıları zamanı xına ilə nefti qarışdırıb ağrıyan nahiyəyə qoyub iki saat saxlamaq lazımdır. Böyrək, öd yolları daşı xəstəliklərində quşburnu, daşqapan kökü, qarğıdalı saçağı, qatırquyruğu otunun qarışığını çay kimi dəmləyib içmək, mədə-bağırsaq xəstəliyi zamanı daziotu yağından istifadə etmək məsləhətdir” – dedi.

⁴ Adil Məmmədov. **Ömrünün qalan hissəsini xalqına bağışlayan Ulu öndər**. Gəncə, 2021, s.13-20.

Roza Nəsimova adlı digər məlumatçımız sözün əsl mənasında el təbibidir. Ona təkcə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən deyil, xarici ölkələrdən də çoxlu sayda müraciət edənlər var. Xalq təbibi böyrək və öd daşı, ur (zob), şəkər, prostat, təzyiq, babasil, mədə və bağırsağ yaralarını, allergiya, qaraciyər xəstəliklərini, hətta tıbbə müalicəsi olmayan qaraciyər serozunu da hazırladığı məcun və bitki qarışıqları ilə müalicə edir. Roza xanım bu peşəni anası Sona xanımdan öyrəndiyini, Sona xanımın isə qaynanası Həcər nənədən mənimsədiyini söylədi. Deməli, məlumatçımızın müalicə üsulları zamanın sınaqlarından çıxmış empirik biliklərdən qaynaqlanır ki, bu da qədim Gəncədə təbabətin geniş inkişafından xəbər verir. Təbii ki, ənənəvi xalq təbabəti nəsildən-nəslə keçərək cilalanmış, yeni-yeni üsullarla daha da təkmilləşmişdir. Müasir təbabətin olmadığı zamanlarda ənənəvi tibb hər xalqın öz dünyagörüşünə, inanc sisteminə, yaşayış tərzinə görə formalaşmışdır. Lakin xalq təbabətində müəyyən yenilənmə olsa da, hər zaman dəyişməyən bir qaydası vardır. Bu, ruhla bədənin vəhdəti, müalicədə ruhla bədəni eyni anda sağaltmaq cəhdinin mövcud olmasıdır. Bir sözlə, sevindirici haldır ki, xalq arasında bəlli olan ənənəvi müalicə üsulları ustadan şagirdə keçməklə bu gün də yaşadılmaqdadır.

Etnoqrafik səfər zamanı müəyyənləşdirdik ki, türkçəarəçilərin öz peşələrini öyrətdikləri insanlar daha çox onların öz övladları, yaxın qohumları, bəzən də xalq içərisindən çıxmış istedadlı şəxslər olurdular.

Nəticə

Etnoloji tarixşünaslıq və çöl materialları əsasında aparılan araşdırma nəticəsində günümüzdə təbabətə hələ də marağın olması və bu sahənin aktual olması qənaətinə gəlmək olar. Gəncəyə, həmçinin digər qədim şəhərlərimizə bu səpgili etnoqrafik-etnoloji səfərlərin təşkili, tədqiqatların genişləndirilməsi müsbət hal kimi dəyərləndirilməli və ümdə vəzifə kimi qarşıya qoyulmalıdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI – REFERENCES

1. **Gəncə.** <http://kepeztv.az/gence/> 12.11.2024
2. Cəlal, Tağıyev. **Əttarlıq – dərdlərə dərman.** <https://medeniyyet.az/page/news/17314/Ettarliq-derdlere-derman.html?lang=az> 22.11.2024
3. Gəncəvi, Nizami. **Leyli və Məcnun.** Bakı, “Lider nəşriyyatı”, 2004, s.288.
4. Kalankatuklu, Moisey. **Albaniya tarixi.** Bakı, Elm, 1993, s.201.
5. Məmmədov, Adil. **Ömrünün qalan hissəsini xalqına bağışlayan Ulu öndər.** Gəncə, 2021, 41 s.

MƏLUMATÇILAR

1. Abdullayeva Sonaxanım Şirin qızı – (1938-ci il doğumlu), Gəncə şəhəri.
2. Allahverdiyev Namlet Əli oğlu – (1940-cı il), Gəncə ş.
3. Əliyeva Quba Xeyrəddin qızı – (1951-ci il), Gəncə ş.
4. Əliyev Yunus – (1951-ci il), Gəncə ş.

5. Əsədova Elmira Kamil qızı – (1950-ci il), Gəncə ş.
6. Əsgərov Tarix Mürsəli oğlu – (1936-cı il), Gəncə ş.
7. İbrahimova Laləzər Məmməd qızı – (1958-ci il), Gəncə ş.
8. Quliyeva Ruziyə Zaman qızı – (1955-ci il), Gəncə ş.
9. Mirzəyev Sədi İsmayıl oğlu – (1961-ci il), Gəncə ş.
10. Nəsibova Roza İsmayıl qızı – (1959-cu il), Gəncə ş.

MÜƏLLİF HAQQINDA MƏLUMAT – INFORMATION ABOUT AUTHOR

Zahidova Həqiqət Əhmədağa qızı – tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutu. Azərbaycan, Bakı

Zahidova Haqiqat Ahmedaga – Doctor of Philosophy in history, Associate Professor, A.A.Bakikhanov Institute of History and Ethnology, ANAS. Azerbaijan, Baku